

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Договір лізингу»

Студента 3 курсу ПР - 31 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401
«Правознавство»
Білоніжки Д.Б.
Керівник: к.ю.н., доц. Ментух Н.Ф.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР ЛІЗИНГУ	5
1.1 Історичний розвиток лізингу.....	5
1.2 Зміст поняття та види лізингу.....	8
РОЗДІЛ 2. ЕЛЕМЕНТИ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН.....	14
2.1 Предмет та суб'єкт договору лізингу.....	14
2.2 Форма, строк та зміст договору.....	15
2.3 Права та обов'язки сторін договору лізингу.....	18
РОЗДІЛ 3. ДОГОВІР ЛІЗИНГУ ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ЛІЗИНГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	25
3.1 Порядок укладання договору лізингу.....	25
3.2 Порядок припинення дії договору та його розірвання.....	33
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	37

ВСТУП

Актуальність дослідження. За останні роки незалежності в Україні вперше вдалося досягнути зростання багатьох економічно важливих показників (зростання ВВП, досягнуто високих показників експортування товарів вітчизняного виробництва тощо). На темпи економічного розвитку в державі суттєво впливає законодавча база, що регулює відносини з іноземними країнами. Важко заперечувати той факт, що з переходом української економіки до ринку значно посилюється роль договірної регулювання відносин у підприємницькій сфері. За таких умов договір розглядається, як універсальна та найбільш доцільна правова форма опосередкування товарно-грошового обігу, яка є найбільш адекватною ринковою умовою. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин простежується тенденція до появи та розвитку нових договірних інститутів, одним із яких є інститут договору лізингу в цілому та його видових варіантів.

Також, варто згадати, що підвищення інвестиційної привабливості в Україні значною мірою визначатиметься наявністю умов, привабливих для розвитку нових форм фінансування інвестицій, у тому числі й лізингу. Тому беззаперечним є той факт, що подальший розвиток лізингових відносин в Україні та забезпечення відповідної законодавчої бази, яка б враховувала світові тенденції розвитку лізингових відносин є досить важливим завданням для законодавця.

Лізинг давно відомий світовій практиці господарювання, але остаточно склався в сучасному вигляді та набув особливо широкого використання за кордоном на кінці XIX ст. та початку XX ст.. В Україні лізинг є новітнім правовим інститутом та викликає багато дискусій у літературі та працях науковців. Це обумовлено актуальністю досліджень лізингових відносин та визначення належного та обґрунтованого наукового підходу до їх правової природи.

Теоретичну й методологічну основу дослідження складають наукові положення сучасної цивільної та господарської теорії, концепції економічно-фінансового розвитку, теоретичні висновки й узагальнення вітчизняних та зарубіжних вчених-правознавців та фінансистів, що містяться у монографічній, спеціальній та періодичній літературі; нормативно-правові документи з досліджуваного питання.

Об'єкт дослідження: договірні відносини у сфері лізингу.

Предмет дослідження: поняття та зміст правовідносин лізингу у сфері господарювання.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад здійснення лізингу, виявлення особливостей шляхів його розвитку в Україні та світі, визначення ефективності законодавства та аналіз впливу лізингових відносин на соціально-економічний розвиток.

Для досягнення вказаної мети були визначені такі завдання:

- розкрити сутність поняття «лізинг» та «договір лізингу»;
- з'ясувати природу та історичний розвиток предмету дослідження;
- виявити тенденції розвитку лізингу в Україні;
- розробити пропозиції щодо шляхів популяризації та розвитку лізингових договірних відносин в Україні.

Курсова робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР ЛІЗИНГУ.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в ринковій економіці України, обмеженість фінансових та інвестиційних ресурсів, необхідність удосконалення інноваційної складової виробництва зумовлюють пошук нових способів покращення та оновлення основних фондів підприємств. Одним із таких інструментів є лізинг, який є невід'ємним елементом господарських відносин у державах із розвинутою ринковою економікою. Для України цей вид діяльності є відносно новим, проте активно розвивається.

Як у будь-якого складного економічного поняття у лізингу є не один варіант визначень. Перш за все, лізинг, — слово англійського походження, похідне від дієслова «to lease» — брати і здавати майно в тимчасове користування. На мою думку лаконічно поняття «лізинг» можна визначити, як інвестуванням вільних фінансових коштів, при якому лізингодавець зобов'язується набути у власність обумовлене договором майно у певного продавця і надати це майно лізингоотримувачу за платню в тимчасове користування з правом подальшого викупу.

1.1. Історичний розвиток лізингу

Після здобуття незалежності Україна стала на шлях глибоких перетворень, у яких вагоме місце посідають фінансово-кредитні відносини. Сучасний стан вітчизняної економіки характеризується фінансовою нестабільністю, що ускладнюється рівнем зносу основних засобів, який становить у середньому 50%, а в сільському господарстві, промисловості, будівництві, водному і авіаційному транспорті, соціальній сфері 60 та більше відсотків. Кредитні ресурси вітчизняних банків не в змозі задовольнити такий попит [1, с. 4].

Внутрішні ж накопичення переважної більшості діючих підприємств різних форм власності, доведені до глибокого фінансового кризового стану.

Довгострокове кредитування виробництва комерційними банками є високоризиковим і майже припинилося. Тому необхідно використовувати альтернативні методи фінансування витрат на оновлення матеріальної бази і модифікацію виробництва. Однією з таких альтернатив може стати лізинг, під яким розуміють користування обладнанням, транспортними засобами, нерухомістю при умові сплати частинами коштів за нього протягом строку лізингу.

Історія лізингу є далеко не новою, хоча сам термін з'явився зовсім недавно. Лізингові угоди були виявлені ще за часів Арістотеля. Зокрема, глиняні таблички, знайдені в шумерському місті Ур, містять відомості про оренду сільськогосподарських знарядь, землі, водяних джерел, волів та інших тварин [2, с. 8].

На думку таких спеціалістів, як О. Н. Чекмарева, К. Г. Сусанян, В. А. Перов, в Радянському Союзі лізинг застосовувався до початку 90-х років в порівняно невеликих масштабах і лише в міжнародній торгівлі. Проте і раніше напрокат здавалися легкові автомашины, а прокат за своєю сутністю близький до оперативного лізингу. [3, с. 10]

В 70-80-ті роки лізинг розглядався радянськими зовнішньоторговими організаціями передусім як одна з форм придбання та реалізації такого устаткування, як великогабаритні універсальні та інші коштовні верстати, конвеєрні лінії, дорожно-будівниче, ковальсько-пресове, енергетичне устаткування, а також ремонтні майстерні, літаки, морські судна, автомашины, обчислювальна техніка на базі ЕОМ тощо, з використанням специфічної форми кредиту. Лізинг звичайно фіксувався в угодах, укладених між радянськими та іноземними партнерами на певний строк.

Досить активно застосовувався лізинг міжнародних автомобільних перевезень зовнішньоторговим об'єднанням "Совтрансавто", яке придбавало за кордоном на умовах оренди з подальшою купівлею різні види вантажного автомобільного транспорту: тягачі, рефрижераторні та тентові напівпричепи,

кузови, контейнерні шасі. На умовах оренди в СРСР використовувалися іноземні контейнери. [3, с. 21]

На початок ХХ століття, у зв'язку із розвитком промисловості та виробництва, зросла кількість товарів, що здавалися в оренду. Подальший розвиток орендних операцій призвів до необхідності розмежування договорів лізингу й оренди-продажу. Тут слід зазначити, що лізингові відносини мало чим відрізнялися від орендних, тобто були взаємопов'язаними. Розрізняти їх почали трохи пізніше. Часто лізинг розглядають як звичайну оренду, що є помилковим, оскільки оренда передбачає короткострокове користування та повернення майна, а лізинг - довгострокове фінансування, сервісні послуги, а також можливий перехід права власності на майно орендарю після виплати всіх лізингових платежів. [3, с. 22]

Проте лізинг в міжнародних операціях у той час застосовувався в дуже незначних масштабах, через що до кінця 80-х років розвиток міжнародного лізингу стримувався. Головним чином через те, що у радянських підприємств не було іноземної валюти для оплати іноземного устаткування.

Після того як, починаючи з квітня 1989 року, підприємства отримали можливість самостійного виходу на зовнішній ринок, у багатьох з них з'явилося власне джерело валютних надходжень. В окремих випадках допускалося використання іноземної техніки підприємствами, що не мали валютних ресурсів. Такі угоди передбачали оплату зобов'язань поставкою продукції, виготовленої на цьому устаткуванні.

Лізингові відносини в Україні набули свого легального статусу в 1997 р. із прийняттям Закону України «Про лізинг», який у редакції Закону України № 1381-IV від 11 грудня 2003 р. отримав назву «Про фінансовий лізинг». Саме з 2004 р. розпочинається стрімкий розвиток лізингового бізнесу в Україні. [4, с. 17]

Основна суть лізингу полягає у тому, що він, як дуже вигідний інструмент інвестиційної політики, має величезне значення для розвитку виробництва в період спаду економіки в країні. У період економічних

потрясінь, безробіття, низької платоспроможності українських підприємств цей вид діяльності – через свою особливу економічну природу – здатний зробити вагомий внесок в підйом та розвиток національної економіки, а на міжнародному рівні – створити і закріпити нові зв'язки з іноземними інвесторами.

1.2. Поняття та види лізингу в сучасності

Українське законодавство дає чітке визначення поняття «фінансового лізингу» в Законі України «Про фінансовий лізинг». В першу чергу лізинг являє собою вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору між двома суб'єктами підприємницької діяльності. Укладення даного договору тягне за собою наступні наслідки: лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингодавцем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

Якщо коротко і по суті, то лізинг — це довгострокова оренда машин і обладнання, видача обладнання напрокат.

Проте, вітчизняна економіка потребує модернізації основних виробничих фондів, зменшення матеріал та енергомісткості виробництва. Однак складним завданням, що постає перед особами-суб'єктами підприємницької діяльності, є оновлення майже в повному обсязі зношених основних фондів власним коштом.

За таких умов одним із найбільш перспективних механізмів забезпечення підприємств новим обладнанням є лізинг - різновид підприємницької діяльності, спрямованої на інвестування власних, позичкових або залучених коштів шляхом надання майнового кредиту. [6, с. 33]

Лізинг може стати одним із реальних джерел отримання засобів виробництва. Він відкриває підприємствам, що не мають засобів для купівлі

обладнання, великі фінансові можливості для розвитку, оскільки не потребує значної частини оборотних засобів, дозволяє оперативно реагувати на кон'юнктуру ринку, розширюючи можливості оренди додаткового обладнання. Експерти зазначають, що він необхідний кожній галузі виробництва, оскільки рівень зносу основних фондів становить майже 70-80%. [5, с. 23]

Економічне значення лізингу на світовій арені можна визначити проаналізувавши наступні дані:

1. в США 45 % промислового капіталу перебуває в лізингу;
2. в Японії — 33 %;
3. у Німеччині — 18 %.

Кожний третій автомобіль марки Ford реалізується саме з використанням схем лізингу, це 4 мільйони долларів щорічно.

Навіть на початковому етапі післякризового зростання Україна має чималий потенціал лізингових контрактів — 500 мільйонів долларів на рік, але реально використовується менше 1/5 цієї величини. [7, с. 54]

З господарсько-функціональної точки зору лізинг дає змогу зменшувати витрати на закупівлю товарів виробничого призначення (засобів виробництва), а також знижувати рівень оподаткування прибутків та майна. Прибутки отримують і лізингодавці, для яких подібна форма орендної діяльності стає предметом спеціалізації. Якщо лізингодавцем є банк (або інша кредитно-фінансова структура), він за допомогою лізингу збільшує обсяг банківських операцій, розширює коло клієнтів, максимізує прибутки, знижує фінансові ризики (адже у разі неплатоспроможності клієнта банк залишається власником майна, переданого в лізинг).

Щодо питання видів лізингу, то можна зауважити, що чіткої класифікації немає, оскільки за різними критеріями класифікації одну й ту ж угоду можна зарахувати до різних категорій поділу, а категорії в свою чергу перетинаються. Формально можна виділити багато критерій поділу видів лізингу на різні категорії, проте на мою думку саме ці є основними:

1. суб'єктивний склад;

2. об'єкт лізингу;
3. фінансові джерела;
4. терміни виконання;
5. умови операції;

Отож, за суб'єктами лізингових правовідносин та характером їх участі в угоді можна виокремити такі види:

- **прямий (двосторонній) лізинг**, за якого виробник або продавець майна самостійно здає об'єкт у лізинг (фактично в одній особі поєднуються постачальник і лізингодавець, інколи кажуть про лізинг власника). Щоправда, масштаби прямого лізингу обмежені міркуваннями спеціалізації: за достатніх обсягів лізингових операцій виробнику вигідно створювати посередницьку структуру — лізингову компанію. Близьким синонімом до терміна «прямий» є поняття «звичайний» лізинг, його характеристики (майно не втрачає вирішальною мірою своєї вартості після завершення терміну лізингового контракту та може здаватися в оренду й надалі; посередник виконує інформаційні, а не фінансові функції) можуть застосовуватися й до прямого лізингу;

- **зворотний лізинг (або ліз-бек, leaseback)**, склад учасників якого не відрізняється від складу контрагентів прямого лізингу, але майно здається в лізинг тій самій особі, в якій воно було закуплене (така ситуація можлива, коли виробник відчуває дефіцит фінансових, обігових коштів; він продає своє майно лізинговій компанії, а остання, у свою чергу, здає йому куплену власність; відтак виробник майна стає лізингоодержувачем). Згідно з визначенням Закону України «Про лізинг» зворотний лізинг — це договір лізингу, який передбачає набуття лізингодавцем майна у власника і передання цього майна йому у лізинг;

- **непрямий лізинг**, за якого передання майна відбувається через посередників. Класична форма непрямого лізингу базується на тристоронній угоді (постачальник — лізингодавець — лізингоотримувач), а «некласичні»

різновиди непрямого лізингу можуть передбачати більшу кількість учасників та специфічний розподіл послуг;

- груповий (пайовий) лізинг, за якого використовуються кошти акціонерів, банків, що зменшує ризик лізингодавця, лізингоотримувача та посередника. Згідно з Законом України «Про лізинг», пайовий лізинг — це здійснення лізингу з участю суб'єктів лізингу на основі укладення багатостороннього договору та залучення одного або кількох кредиторів, які беруть участь у лізингових операціях, інвестуючи свої кошти, при цьому сума інвестованих кредиторами коштів не може становити більше 80 % вартості набутого для лізингу майна;

- складний лізинг, в якому беруть участь багато кредиторів, гарантів, причому угода щодо лізингу може мати вигляд «угоди в пакеті».

Відносно критерію об'єктів угоди лізингу, можна виокремити наступні види правовідносин:

- великомасштабний лізинг — операція з оренди великих та коштовних об'єктів — заводів, бурових платформ, великих транспортних об'єктів (суден, літаків), інших майнових комплексів (подібною операцією може бути вже згаданий складний лізинг);

- лізинг обладнання, коли угоди укладаються з приводу засобів виробництва, що є технологічними виробами, — машин, механізмів та інших видів обладнання (для довідки: у країнах сучасної Європи на лізинг устаткування припадає 80—90 % сукупної вартості лізингових операцій);

- лізинг нерухомості — здавання в оренду будівель, споруд виробничого, торговельного або комунально-побутового призначення, гідротехнічних, гірничовидобувних, нафто- й газовидобувних об'єктів, транспортних споруд та іншого майна, що має жорстку прив'язку до територіального розташування;

- лізинг рухомого майна, зокрема лізинг обладнання промислового призначення, технологічних ліній, транспортних засобів, контейнерів, будівельної техніки, автомобілів, сільськогосподарської, шляхобудівної

техніки, оргтехніки, конторського обладнання та інших видів майна, що застосовується у виробничому циклі та може переміщуватися;

- лізинг «секондхенд» — майна, яке вже перебувало в експлуатації (передусім ідеться про лізинг машин і обладнання). Як правило, частина вартості такого майна вже була перенесена на виготовлені продукти. Можлива ситуація, коли об'єктом угоди є морально застаріле за час зберігання майно. В будь-якому випадку для фінансової оцінки використовується не первісна, а оцінна вартість;

За тривалістю(терміном виконання) дії угоди науковці виділили наступне:

- короткостроковий — до одного року (угода може тривати навіть лічені дні);
- середньостроковий — від одного до трьох (п'яти) років (критерії оцінки та відповідні терміни можуть різнитися);
- довгостроковий — більше трьох (п'яти) років.

За критерієм фінансового джерела договору лізингу закон дозволяє наступні види:

- лізинг за рахунок власних коштів, за якого фінансування лізингових операцій здійснюється на власні кошти лізингоодержувача;
- лізинг за рахунок кредитування спеціалізованих установ (одним або кількома банками, кредитно-фінансовими структурами). При цьому фінансування лізингових операцій може здійснюватися не тільки кредитуванням лізингодавця, а й через закупівлю в нього зобов'язань лізингоодержувачів, унаслідок чого лізингодавець звільняється від власних зобов'язань перед кредиторами, а кредити сплачуються із суми періодичних лізингових платежів;
- пайовий лізинг, котрий, як правило, передбачає певну пайову участь постачальника. Відтак укладається договір лізингу з участю кількох сторін, які беруть своїми коштами участь у лізинговій операції (слід відзначити, що в сучасній ринковій економіці переважна більшість лізингових угод має

саме пайовий характер). Пайовий лізинг може трактуватися як «складний», «великомасштабний» чи «спеціальний».

Отже, зважаючи на вище сказане, можна зазначити, що лізинг є неоднозначною фігурою на право-договірному полі. Класифікація не є вичерпною, оскільки як договір, так і нормативно-правова база, що регулює його ще формується та розвивається в силу особливостей сфер застосування лізингових домовленостей.

РОЗДІЛ 2. ЕЛЕМЕНТИ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН

Як і будь-які правовідносини лізинг виникає на підставі певної домовленості. В силу важливості зазначення умов домовленості лізингової діяльності дані правовідносини набувають форми договору. Договір лізингу за своїми складовими не відрізняється від інших типових договорів цивільної, господарської або фінансової сфери.

В даному розділі я намагатимусь висвітлити усі основні особливості елементів договору лізингу.

2.1. Предмет та суб'єкт договору лізингу

За договором лізингу одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) в користування майно, що належить лізингодавцеві на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі).

Предметом договору лізингу може бути неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками, віднесена відповідно до законодавства до основних фондів. Але не можуть бути предметом договору лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, а також інші речі, встановлені законом. [10, с. 56]

Так по-перше, предметом договору лізингу можуть бути тільки речі, майнові права в лізинг не передаються. Вимоги до предмета договору лізингу можна визначити наступним чином: предметом договору можуть виступати тільки речі. Згідно зі ст. 179 ЦК річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки; речі повинні мати характеристику неспоживності. Стаття 185 Кодексу закріплює, що неспоживною є річ, призначена для неодноразового використання, яка зберігає

при цьому свій первісний вигляд протягом тривалого часу; неспоживна річ має бути визначеною індивідуальними ознаками, тобто вона повинна бути наділена тільки їй властивими ознаками, що вирізняють її з-поміж інших однорідних речей, індивідуалізуючи її. [9, с. 45]

Як і будь-який предмет оренди, річ, що може бути передана в лізинг, має бути індивідуально визначеною та неспоживною. Крім того, коментована стаття встановлює додаткову ознаку предмета договору лізингу - віднесення його відповідно до законодавства до основних фондів. Подібні ознаки предмета договору лізингу містить і ст. 4 Закону "Про фінансовий лізинг". Визначення основних фондів надається у п. 8.2.1 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств", відповідно до якої під терміном "основні фонди" слід розуміти матеріальні цінності, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких перевищує 1000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом. Сучасне законодавство не містить обмежень щодо цільового використання предмета лізингу. Це може бути як використання для підприємницької діяльності, так і для особистих цілей. [10, с. 68]

Таким чином, предметом договору лізингу можуть виступати предмети матеріального світу, призначені для використання протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію, та наділені тільки їм властивими ознаками, що вирізняють їх з-поміж інших однорідних речей.

2.2. Форма, строк та зміст договору

В силу своєї серйозності даний договір укладається виключно у письмовій формі. Договір лізингу може бути укладено як у формі багатосторонньої угоди за участі лізингодавця, лізингоодержувача, продавця

об'єкта лізингу, так і у формі двосторонньої угоди між лізингодавцем і лізингоодержувачем. Лізингодавцем є суб'єкт підприємницької діяльності, в тому числі банківська або небанківська фінансова установа, який передає в користування об'єкти лізингу за договором лізингу, лізингоодержувачем — суб'єкт підприємницької діяльності, який одержує в користування об'єкти лізингу за договором лізингу, а продавцем лізингового майна — суб'єкт підприємницької діяльності, що виготовляє майно (машини, устаткування тощо) або продає власне майно, яке є об'єктом лізингу. [17, с. 86]

Закон, а саме стаття 8 вже згаданого Закону України «Про фінансовий лізинг», зазначають, що строк дії договору лізингу визначається за домовленістю сторін. Дану тезу можна застосувати не тільки до фінансового лізингу. Це пов'язано з тим, що дані відносини, як і наприклад орендні відносини, не потребують чітко визначених законами строків, оскільки на сторін покладаються обов'язки, за недотримання яких в першу чергу договір втрачає дію. Відповідно, якщо сторони є добропорядними, то дія договору продовжуватиметься в силу дотримання лізингодавцем та лізингоотримувачем їх зобов'язань. Виходячи з цього можна сказати, що дія договору триватиме як лічені дні, так і роки.

Аналіз легального визначення договору лізингу дозволяє дійти висновку, що він сконструйований у ЦК як двосторонній та ошатний правочин. При цьому законодавець вказує на можливість існування договору як консенсуального тоді, коли лізингодавець зобов'язується передати лізингоодержувачеві у користування майно, або реального, якщо для укладення договору не достатньо досягнення згоди сторін за всіма його істотними умовами, а необхідна ще передача речі - предмета лізингу. Очевидно, така конструкція може існувати тільки тоді, коли річ (предмет лізингу) на момент укладення договору вже є власністю лізингодавця і може бути передана користувачеві («прямий лізинг»). Що ж стосується непрямого лізингу, то його сутність полягає у тому, що лізингодавець передає лізингоодержувачу спеціально придбане за специфікаціями або на умовах, висунутих останнім,

майно, на виконання вже укладеного договору лізингу. В цьому випадку передача речі на момент укладення договору неможлива, оскільки вона ще не придбана лізингодавцем. Саме тому непрямий лізинг є завжди консенсуальним договором. [9, с. 77]

Однак договору лізингу властиві ознаки, що дозволило законодавцеві у ЦК виділити його в окремий вид. Так, основні конструктивні відмінності лізингу від інших різновидів договору найму наступні.

По-перше, діяльність лізингодавця є підприємницькою, оскільки він інвестує власні або залучені кошти у придбання предмета лізингу безпосередньо з метою отримання прибутку. Цей прибуток лізингодавець отримує у вигляді тієї частини лізингового платежу, яка перевищує його витрати, пов'язані з придбанням та утриманням предмета лізингу. [3, с. 34]

По-друге, на момент укладання договору лізингу лізингодавець, на відміну від наймодавця у всіх інших видах договору найму, не є власником майна, що має бути передане ним у користування, і не уповноважений власником на таку передачу.

По-третє, договір лізингу укладається щодо речі, яку лізингодавець тільки має придбати для передання лізингоодержувачеві у майбутньому, після укладення договору лізингу. При цьому в договорі лізингу річ характеризується специфікаціями (ознаками), які вказує лізингоодержувач, тобто родовими ознаками. Наприклад, лізингоодержувач вказує, що слід придбати у продавця для передачі йому в лізинг автомобіль марки «Таврія» з об'ємом двигуна 1000 см³. Будучи переданою лізингоодержувачу, річ виділяється з кола собі подібних і розглядається як індивідуально визначена. Крім того, лізингоодержувач має право вказувати, у якого саме продавця варто придбані річ для передачі йому в лізинг. Для всіх інших видів найму характерне встановлення відносин між сторонами з приводу тимчасового, оплатного користування наймачем визначеною річчю, що існує на момент укладання договору та є у наявності у наймодавця (наприклад, автомобілем марки «Таврія» з визначеними номерними агрегатами і конкретним державним номерним знаком). [12, с. 34]

По-четверте, найбільш яскраво договір лізингу виділяється з низки договорів найму вирішенням питань відповідальності і переходу ризику. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання обов'язку передати річ належної якості, комплектності й інших обов'язків щодо речі - предмета лізингу покладається на їх продавця. У результаті перед користувачем відповідає не його контрагент, власник речі, а її продавець, який не є стороною договору лізингу та має договірні відносини з купівлі-продажу (постачання тощо) з лізингодавцем. При цьому лізингоодержувач наділяється правами вимоги до продавця, наче він сам був покупцем речі. У випадку, якщо вибір продавця зроблений лізингодавцем самостійно, зазначена вище відповідальність покладається на продавця і на лізингодавця солідарно. У інших видах договорів найму відповідальність за передачу речі неналежної якості покладається на наймодавця. [10, с. 98]

2.3 Права та обов'язки сторін договору лізингу

Оскільки зміст договору лізингу - це сукупність прав і обов'язків сторін договору, то слід розглянути дане питання конкретніше. Зобов'язання з договору лізингу має, у порівнянні з типовими відносинами найму, особливість у правах та обов'язках сторін.

Отже, до обов'язків лізингодавця входять наступні дії:

1. укласти з продавцем договір купівлі-продажу (поставки) на придбання лізингового майна для передачі його лізингоодержувачеві. Лізингодавець отримує майно у власність відповідно до встановлених лізингоодежувачем специфікацій та умов у продавця, або вказаного лізингоодержувачем, або обраного на власний розсуд;

2. передати придбаний у продавця предмет лізингу лізингоодержувачу у встановлений договором строк. Саме цей обов'язок лізингодавця ще раз підкреслює, що сторонами за цим договором є лізингодавець і лізингоодержувач, продавець майна не є стороною договору лізингу. Між тим,

як впливає із законодавства, продавець (постачальник) несе відповідальність перед лізингодержувачем, який вибрав його за договором, за порушення зобов'язання щодо комплектності, справності предмета договору лізингу, його доставки, заміни, безоплатного усунення недоліків, монтажу та запуску в експлуатацію (ч. 1 ст. 808 ЦК) та ризик випадкового знищення чи випадкового пошкодження предмета договору лізингу в разі прострочення його передання лізингодержувачу (ч. 2 ст. 809 ЦК). Вважаємо, вказане не впливає на вирішення цього питання, а лише свідчить про застосування такої конструкції як договір на користь третьої особи, де як така у даному випадку виступає лізингодержувач (ст. 636 ЦК);

3. передати предмет лізингу лізингодержувачеві у стані, що відповідає його призначенню і умовам договору, та попередити лізингодержувача про відомі йому особливі властивості і недоліки предмета лізингу, що можуть становити небезпеку для життя, здоров'я, майна лізингодержувача чи інших осіб або призводити до пошкодження самого предмета лізингу під час користування ним;

4. утримувати відповідно до умов договору предмет лізингу, якщо договором лізингу обов'язки з його утримання не цілком покладені на лізингодержувача;

5. прийняти предмет лізингу в разі дострокового розірвання договору лізингу або у випадку закінчення строку користування предметом лізингу;

6. відшкодовувати лізингодержувачу витрати на поліпшення предмета лізингу, на його утримання або усунення недоліків у порядку та випадках, передбачених договором.

7. набуваючи майно для лізингодержувача, повідомити продавця про те, що це майно призначене для передачі у лізинг конкретній особі. ЦК та Закон «Про фінансовий лізинг», на відміну від Закону «Про лізинг», прямо не покладають на лізингодавця цього обов'язку. Але, враховуючи, що право вимоги до продавця за ст. 808 ЦК у разі порушення ним зобов'язання належить лізингодержувачу, а також, що за ст. 809 ЦК можлива конструкція договору

лізингу, за якою передання речі лізингоодержувачу здійснюється безпосередньо продавцем, вважаємо, що ігнорування зазначеного обов'язку лізингодавця неприпустимо. [11, с. 25]

Також лізингодавець набуває наступний комплекс прав:

- інвестувати на придбання предмета лізингу як власні, так і залучені (отримані у позику чи у кредит) кошти. В останньому випадку компенсація відсотків за залученим лізингодавцем кредитом може бути включена у склад лізингових платежів (п.а ч. 2 ст. 16 Закону);
- здійснювати перевірки дотримання лізингоодержувачем умов користування предметом лізингу та його утримання;
- стягувати у разі виникнення у лізингоодержувача заборгованості за лізинговими платежами таку прострочену заборгованість у безспірному порядку на підставі виконавчого напису нотаріуса.

В свою чергу лізингоодержувач набуває наступних зобов'язань:

1. прийняти предмет лізингу і користуватися ним відповідно до його призначення та умов договору;
2. своєчасно сплачувати лізингові платежі;
3. надавати лізингодавцеві доступ до предмета лізингу і забезпечувати можливість здійснення перевірки умов його використання та утримання;
4. протягом усього часу перебування предмета лізингу в його користуванні підтримувати його у справному стані та нести витрати на утримання предмета лізингу, пов'язані з його експлуатацією, технічним обслуговуванням, ремонтом, якщо інше не встановлено договором або законом. Необхідно звернути увагу, що на відміну від звичайного договору найму, на лізингоодержувача покладений, якщо інше не встановлено договором, обов'язок з повного утримання майна, наданого у користування, включаючи його капітальний та поточний ремонт;
5. письмово повідомляти про порушення строків проведення або непроведення поточного чи сезонного технічного обслуговування та про будь-які інші обставини, що можуть негативно позначитися на стані предмета

лізингу. Про зазначені випадки лізингоодержувач має повідомляти лізингодавця негайно, але у будь-якому разі не пізніше другого робочого дня після дня настання зазначених вище подій чи фактів, якщо інше не встановлено договором;

6. письмово повідомляти лізингодавця, а у гарантійний строк і продавця предмета лізингу про всі випадки виявлення несправностей предмета лізингу, його поломок або збоїв у роботі;

7. у разі закінчення строку лізингу, а також у випадку дострокового розірвання договору лізингу та у інших випадках дострокового повернення предмета лізингу - повернути предмет лізингу в стані, в якому його було прийнято у володіння, з урахуванням нормального зносу, або у стані, обумовленому договором. [12, с. 98]

Як і лізингодавець лізингоодержувач має наступні права:

- обирати предмет лізингу або встановлювати специфікацію предмета лізингу;
- обирати продавця або доручити вибір лізингодавцю;
- за згодою лізингодавця поліпшити річ, яка є предметом договору лізингу. В цьому разі лізингоодержувач має право на відшкодування вартості необхідних витрат або на зарахування їх вартості у рахунок лізингових платежів. Якщо такої згоди не було, лізингоодержувач має право вилучити здійснені ним поліпшення за умови, що останні можуть бути відділені від предмета лізингу без шкоди для нього;
- відмовитись від прийняття предмета лізингу, який не відповідає його призначенню та/або умовам договору, вказаним у договорі специфікаціям;
- передавати предмети лізингу в сублізинг третім особам. За Законом (ст. 5) лізингоодержувач має право за письмовою згодою лізингодавця передати отриманий від нього предмет лізингу в сублізинг третій особі у користування за плату на погоджений строк. Очевидно, що стосовно до сублізингоодержувача первісний лізингоодержувач є лізингодавцем. У користування він передає сублізингоодержувачеві річ не придбану спеціально у продавця, а отриману

раніше від первісного лізингодавця. Не важко помітити, що у цьому випадку, як і у зазначених вище випадках зворотного та прямого лізингу, відсутня основна кваліфікуюча ознака фінансового лізингу - придбання лізингодавцем речі у продавця у відповідності зі специфікаціями й умовами, вказаними лізингоодержувачем, для передачі її у користування. Тому в даному випадку доречніше вести мову про піднайм, а не про лізингові відносини. Між тим законодавець встановив, що до договору сублізингу застосовуються положення про договір лізингу, якщо інше не передбачено останнім. Первісний лізингодавець та сублізингоодержувач не знаходяться у договірних відносинах, але якщо лізингоодержувачем порушене грошове зобов'язання щодо сплати лізингових платежів, у зобов'язанні з договору сублізингу на підставі п. 7 ч. 1 ст. 10 Закону відбувається заміна кредитора (ч. 2 ст. 512 ЦК) та первісний лізингодавець має право вимагати від сублізингоодержувача повернення предмета лізингу і виконання грошових зобов'язань за договором сублізингу безпосередньо йому. [13, с. 35]

Також слід зазначити, що лізингоодержувачу забезпечується захист його права володіння предметом лізингу нарівні із захистом, встановленим законодавством щодо захисту прав власника (статті 387, 391 ЦК). Лізингоодержувач має право вимагати, у тому числі й від лізингодавця, усунення будь-яких порушень його прав на предмет лізингу (ст. 9 Закону). [14, с. 67]

Договору лізингу притаманний наступний розподіл ризиків. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета лізингу несе лізингоодержувач, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Якщо лізингодавець або продавець (постачальник) прострочили передавання предмета договору лізингу лізингоодержувачу чи лізингоодержувач прострочив повернення предмета договору лізингу лізингодавцю, ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження несе сторона, яка прострочила. [13, с. 89]

Не зважаючи на те, що лізингові платежі, зазвичай, включають суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу, ЦК та Закон не пов'язують здійснення лізингоодержувачем лізингових платежів з поступовим придбанням предмета лізингу ним у власність, як це передбачалося раніше чинним Законом «Про лізинг». Перехід права власності на предмет лізингу може відбуватися за укладеним лізингодавцем та лізингоодержувачем договором купівлі-продажу або іншим договором, який передбачає перехід права власності. При цьому, якщо договором про відчуження не передбачене інше, право власності на предмет лізингу переходить до лізингоодержувача у разі та з моменту сплати ним визначеної договором ціни. [15, с. 67]

З укладанням між лізингодавцем та лізингоодержувачем договору про відчуження предмета лізингу лізингове зобов'язання припиняється заміною первісного зобов'язання новим - новацією (ч. 2 ст. 604 ЦК).

В разі порушення зобов'язань з договору лізингу настають наслідки, встановлені ст. 611 ЦК (сплата неустойки, відшкодування збитків та моральної шкоди, зміна умов зобов'язання, припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови чи розірвання договору). Між тим існують і специфічні, притаманні саме лізинговому зобов'язанню, підстави припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови. [6, с. 94]

Так, Закон містить перелік наступних підстав:

1. лізингоодержувач має право відмовитися від договору лізингу в односторонньому порядку, письмово повідомивши про це лізингодавця, у разі, якщо прострочення передачі предмета лізингу становить більше 30 днів, за умови, що договором лізингу не передбачено іншого строку;

2. лізингоодержувач має право вимагати відшкодування збитків, у тому числі повернення платежів, що були сплачені лізингодавцю до такої відмови;

3. лізингодавець має право відмовитися від договору лізингу, якщо лізингоодержувач не сплатив лізинговий платіж частково або у повному обсязі та прострочення сплати становить більше 30 днів.

Окрім загальних наслідків, встановлених ЦК, у разі порушення зобов'язання з договору лізингу настають ще спеціальні наслідки: у разі, якщо прострочення передачі предмета лізингу становить більше 30 днів, лізингодавець має право вимагати його повернення від лізингоодержувача у безспірному порядку на підставі виконавчого напису нотаріуса. [9, с. 31]

Відповідальність за невиконання або неналежне виконання обов'язку передати річ належної якості, комплектності й інших обов'язків щодо речі-предмета лізингу покладається на її продавця у випадку, коли вибір останнього здійснений самостійно лізингоодержувачем. Лізингоодержувач наділяється правами вимоги до продавця, наче він був сам покупцем речі.

У разі, якщо вибір продавця був зроблений лізингодавцем самостійно, зазначена вище відповідальність покладається на продавця і на лізингодавця солідарно.

Проаналізувавши вище сказане, можна зазначити, що при укладенні сторонами даного договору в обох виникає рівний комплекс як прав, так і обов'язків, що визначаються та захищаються законами України. Виходячи з цього, можна сказати, що сприятливе законодавче середовище є запорукою розвитку лізингу, адекватний нормативний режим лізингу спроможний забезпечити йому рівне чи навіть сприятливіше підґрунтя для розвитку порівняно з іншими методами фінансування. [11, с. 22]

РОЗДІЛ 3. ДОГОВІР ЛІЗИНГУ ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ЛІЗИНГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

3.1 Порядок укладання договору лізингу

Ефективність лізингової діяльності значною мірою залежить від організації здійснення лізингових угод.

Під організацією здійснення лізингових угод розуміють сукупність заходів та відповідних дій з формування організаційно-економічних та правових відносин суб'єктів лізингової діяльності. [16, с. 71]

Організація здійснення лізингових угод передбачає такі послідовно виконувані етапи:

- підготовка, обґрунтування та узгодження умов лізингової угоди;
- юридичне оформлення лізингових операцій;
- виконання лізингової угоди;
- дії по завершенні строку договору лізингу.

На підготовчому етапі потенційні суб'єкти лізингової операції виконують комплекс робіт із визначення постачальника (виробника) майна, потрібного лізингоодержувачу, узгодження детальної специфікації об'єкта лізингу. Як правило, проводиться аудиторська перевірка потенційного лізингоодержувача з метою підтвердження або аргументованої відмови від підтвердження достовірності повноти та відповідності законодавству його бухгалтерської звітності. Лізингоодержувач розробляє бізнес-план, у підсумковому розділі якого дається комерційна оцінка лізингового проекту й аналіз ризиків. Лізингоодержувач проводить переговори з виробником об'єкта лізингу, під час яких узгоджує більшість технічних і комерційних питань: технічні характеристики та якість майна, терміни досягнення проектного рівня його продуктивності, терміни поставки, монтажу, пусконаладжувальних робіт, ціну та умови платежів тощо. [17, с. 68]

Для отримання майна в лізинг на підготовчому етапі оформляють такі документи:

- заяву до лізингодавця про надання лізингових послуг;
- висновок стосовно платоспроможності клієнта та ефективності лізингової угоди;
- замовлення-наряд, яке лізингодавець надає виробнику (постачальнику) майна;
- заяву лізингової компанії банку чи інвестиційному фонду про надання кредиту для проведення лізингової операції.

За необхідності лізингодавець може вимагати від лізингоодержувача надання додаткової інформації про його фінансове становище.

Лізингова компанія аналізує, вивчає діяльність потенційного лізингоодержувача, визначає його кредитоспроможність, прогнозує ризик несплати лізингових платежів і приймає рішення щодо надання або відмови у наданні майна у лізинг. Важливою є об'єктивна оцінка спроможності лізингоодержувача успішно продавати продукцію, що випускатиметься на лізинговому майні, й отримувати кошти для сплати лізингових платежів. Лізингодавець має також оцінити попит на майно для лізингу з метою виявлення можливості повторного надання його в оренду або продажу у разі дострокового припинення контракту. Складність виконання цих завдань зумовлена необхідністю оцінювання не лише поточного стану справ у лізингоодержувача, а й прогнозування попиту на його продукцію та фінансове становище у майбутньому. [15, с. 42]

Обґрунтовані висновки та пропозиції за результатами оцінювання діяльності лізингоодержувача запобігають невиправданому ризику під час здійснення лізингової угоди лізингодавцем. Окрім цього, на їх підставі визначають величину лізингових платежів, адже у разі низької платоспроможності та безперспективності клієнта лізингова компанія може збільшити свою ризикову премію або відмовитися від укладання угоди. Лізингова компанія також перевіряє відповідність ціни на об'єкт лізингу,

узгодженої виробником (продавцем) майна з лізингоодержувачем, поточному рівню цін.

На початковому етапі підготовки лізингового проекту визначається найдоцільніша для конкретного лізингоодержувача форма лізингу. Після прийняття позитивного рішення щодо надання майна у лізинг починають юридичне оформлення лізингових операцій. [14, с. 56]

Лізингові операції оформляють низкою контрактів, в яких фіксуються зобов'язання та відповідальність усіх суб'єктів, причетних до лізингової угоди.

Лізингова компанія укладає з виробником договір купівлі-продажу на замовлене майно і відповідно до нього проводить оплату вартості об'єкта лізингу. У разі відсутності достатніх власних фінансових ресурсів у лізингової компанії вона залучає кошти банків або інших фінансово-кредитних установ, на умовах строковості, повернення та сплати відсотків, на придбання необхідного майна, шляхом укладання кредитного договору. Згідно із Положенням Національного банку України, кредитний договір укладається лише в письмовій формі й фіксує взаємні зобов'язання та відповідальність сторін.

Згідно із вітчизняним законодавством, реалізація продукції виробничо-технічного призначення для подальшого передання її у лізинг здійснюється на підставі договорів поставки. Основні вимоги щодо укладання та використання договорів поставки встановлені Господарським кодексом України. [17, с. 32]

Загальна кількість товарів, що підлягають поставці, їхнє часткове співвідношення (асортимент, сортамент, номенклатура) за гатунками, групами, підгрупами, видами, марками, типами, розмірами визначається специфікацією за згодою сторін. Договір поставки може бути укладений на рік, на строк понад рік або на інший строк, визначений угодою сторін. Терміни поставки встановлюються сторонами в договорі з урахуванням необхідності безперебійного та своєчасного надходження товару до лізингоодержувача. Договором може передбачатися відвантаження товарів вантажовідправником (виготовлювачем), який не є постачальником, та одержання товарів вантажоодержувачем, який не є покупцем, а також оплата товарів платником,

який не є покупцем. Якість товарів, що постачаються, має відповідати вимогам стандартів, технічних умов, іншої технічної документації, якщо сторони в договорі не визначають вищі вимоги. Номери та індекси стандартів, технічних умов або іншої документації про якість товарів зазначають у договорі. Постачальник має засвідчити якість товарів, що постачаються, належним товаросупровідним документом, який надсилається разом із товаром. [16, с. 64]

У договорі можна передбачити зобов'язання постачальника надати з відвантаженням товарів комплекту технічної документації, необхідної для забезпечення своєчасного налагодження, пуску в експлуатацію і роботи об'єкта лізингу. Технічна документація є підставою для розгляду претензій щодо якості об'єкта лізингу, бо рекламація може бути пред'явлена лише тоді, коли майно використовувалося відповідно до технічних умов і правил експлуатації. Тому під час визначення предмета договору в цьому розділі вказують: «постачальник виготовить і поставить покупцю товар за специфікаціями відповідно до додатку, технічну документацію, запасні частини й інструмент відповідно до додатків».

Договором можуть визначатися триваліші гарантійні строки порівняно з передбаченими стандартами або технічними умовами. Згідно із чинним законодавством, гарантійний строк експлуатації починається від дня введення виробу в експлуатацію, але не пізніше року від дня одержання виробу покупцем (споживачем).

Чітке визначення обов'язків постачальника перед лізинговою компанією щодо якості, комплектності, гарантійних строків експлуатації, придатності та зберігання особливо важливе, адже лізингова компанія несе відповідальність за тими самими зобов'язаннями перед лізинговоодержувачем.

Лізингова компанія, набуваючи майно для лізингоодержувача, має повідомити постачальника, що майно призначено для передання в лізинг конкретному суб'єкту господарювання. Право лізингоодержувача на ремонт і технічне обслуговування об'єкта лізингу може визначатися окремим договором, укладеним із продавцем.

Отримавши право власності на об'єкт лізингу, лізингова компанія укладає договір лізингу з лізингоодержувачем, згідно з яким до лізингоодержувача переходить виняткове право користування об'єктом лізингу на умовах строковості та платності.

Істотними умовами договору лізингу є: об'єкт лізингу (склад і вартість майна з урахуванням її індексації); строк, на який укладається договір лізингу; лізингова плата з урахуванням її індексації; порядок використання амортизаційних відрахувань; відновлення орендованого майна та умови його повернення або викупу. Оцінка об'єкта лізингу, згідно з чинним законодавством, здійснюється за відновною ціною. Умови договору лізингу є чинниками впродовж усього терміну дії договору, а також у разі, якщо після його укладання законодавством встановлено правила, що погіршують становище лізингоодержувача (орендаря). [15, с. 33]

Реорганізація лізингодавця не є підставою для зміни умов або розірвання договору лізингу. Не допускається одностороння відмова від договору лізингу.

У договорі лізингу за згодою сторін визначається термін лізингу, який відповідно до чинного законодавства України:

1. для фінансового лізингу не може бути меншим строку, упродовж якого амортизується 60 відсотків вартості об'єкта лізингу;
2. для оперативного лізингу не має перевищувати строк, упродовж якого амортизується 90 відсотків вартості об'єкта лізингу.

Початком строку лізингу вважається момент передання об'єкта в лізинг, яким є дата підписання суб'єктами «Акта приймання-передання майна в лізинг».

Перед підписанням акту здійснюється ретельний огляд майна на предмет відповідності його характеристикам товаросупровідних документів: найменування, тип, модель, марка, комплектність, наявність технічної документації тощо. Документ підписують уповноважені представники лізингодавця, лізингоодержувача та постачальника. [17, с. 67]

У разі виявлення вад у майні складається детальний опис виявлених дефектів із зазначенням характеру їх. Якщо дефекти можна усунути в прийнятні строки, тоді визначають термін їх ліквідації, але акт приймання підписують лише після усунення всіх вад.

У разі, якщо лізингоодержувач відмовився від прийняття товарів, які не відповідають за якістю стандартам, технічним умовам або умовам договору, він має письмово сповістити суб'єктів по договору. Це дасть можливість лізингодавцю вимагати заміни майна або розірвати договір поставки. Постачальник (виробник) зобов'язаний у десятиденний строк розпорядитися товаром. [5, с. 39]

Після підписання акту постачальник передає лізингодавцю рахунки за поставлену продукцію для сплати її повної вартості.

Із підписанням акту розпочинається дія лізингової угоди і на лізингоодержувача переходять деякі обов'язки і права, а саме:

1. лізингодавець звільняється від відповідальності перед лізингоодержувачем за якість і придатність майна, за гарантійні зобов'язання постачальника, за втрати, що виникають в результаті використання майна;
2. ризик випадкової втрати, псування, крадіжки майна тощо переходить на лізингоодержувача;
3. всі права лізингодавця стосовно постачальника, що дають можливість прямо висувати претензії щодо якості майна, ремонту і його гарантійного обслуговування, переходять до лізингоодержувача.

Відповідно до чинного в Україні законодавства об'єкти лізингу страхуються лізинговою компанією за домовленістю із лізингоодержувачем. Згідно з договором страхування страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку виплатити страхову суму або відшкодувати завданий збиток у межах страхової суми страхувальнику чи іншій особі, визначеній страхувальником, або на користь якої укладено договір

страхування, а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені терміни та виконувати інші умови договору. [14, с. 32]

Під час укладання договору страхування страховик має право вимагати у страхувальника довідку про його фінансовий стан, підтверджену аудитором.

Укладання договору страхування може посвідчуватися страховим свідоцтвом (полісом, сертифікатом), що є формою договору страхування.

У вітчизняній практиці надання майна у лізинг державними лізинговими компаніями іншим суб'єктам господарювання, страхування майна, що передається в лізинг, здійснює лізингоодержувачем. За наявної системи оподаткування це вигідно державі, але обтяжливо для лізингоодержувача. Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» будь-які витрати зі страхування майна платника податку, тобто майна, яке перебуває у його власності, відносять до валових витрат платника податку. Це знижує його базу оподаткування податком на прибуток. Оскільки за лізингу право власності на майно не переходить, то витрати лізингоодержувача у вигляді страхових платежів на страхування орендованого майна здійснюються за рахунок прибутку, що залишається в його розпорядженні, а витрати лізингодавця зі страхування його власного майна відносять на його валові витрати. [8, с. 62]

Виплати страхових сум здійснюються на розрахунковий рахунок лізингодавця (власника).

У договорі лізингу доцільно передбачити можливі випадки та наслідки покращення лізингоодержувачем об'єкта лізингу, здійснені як за згодою, так і без згоди лізингодавця, та правові наслідки такого поліпшення. Важливо також чітко визначити в договорі терміни отримання лізингодавцем інформації щодо технічного стану об'єкта лізингу й деталізувати форми та способи її отримання — надання відповідних відомостей лізингоодержувачем, забезпечення доступу лізингодавця до об'єкта лізингу тощо.

У разі несплати лізингоодержувачем лізингових платежів упродовж двох чергових строків, на вимогу лізингодавця об'єкт лізингу підлягає поверненню в

обов'язковому порядку згідно із виконавчим написом, учиненим у державній нотаріальній конторі. [7, с. 36]

Дострокове розірвання договору лізингу відбувається у разі банкрутства лізингоодержувача, за односторонньої відмови від виконання зобов'язань за договором будь-якої із його сторін та на підставі рішення суду за позовом однієї із сторін договору, якщо не було досягнуто згоди щодо такого дострокового припинення договору.

Лізингоодержувач у разі виконання своїх зобов'язань за договором фінансового лізингу та з письмової згоди лізингодавця має можливість дострокового викупу об'єкта лізингу. Достроковий викуп оформляється додатковою угодою і може бути здійснений не раніше строку, впродовж якого амортизується 60 % вартості об'єкта лізингу. Залишкова вартість об'єкта лізингу на момент дострокового викупу визначається згідно з виплатами за всіма складовими лізингового платежу за відсотковою ставкою, яка діє на період дострокового викупу. [13, с. 12]

У разі розірвання договору лізингу, відповідно до чинного законодавства, лізингодавець направляє лізингоодержувачу письмове повідомлення про розірвання цього договору та про вилучення об'єкта лізингу. У повідомленні про вилучення лізингового майна зазначаються дата, час і місце його передання. Лізингоодержувач зобов'язаний упродовж п'яти днів від моменту отримання письмового повідомлення лізингодавця про вилучення лізингового майна привести його в такий стан, який визначений в акті про здачу-приймання з урахуванням нормального рівня спрацювання. В договорі лізингу визначають термін, упродовж якого від дня отримання повідомлення про вилучення лізингоодержувач зобов'язаний відправити об'єкт лізингу на адресу, зазначену лізингодацем. Усі ризики та витрати, пов'язані з відправкою, покладаються на лізингоодержувача.

Якщо, незважаючи на умови договору, лізингоодержувач не відправить об'єкт лізингу, то лізингодавець може здійснити його перевезення на власний

розсуд за рахунок лізингоодержувача, переклавши на нього відповідальність за всі ризики, пов'язані з перевезенням. [7, с. 2]

Усі витрати, пов'язані з вилученням (демонтаж, приведення в первинний стан, перевезення тощо), несе лізингоодержувач на користь лізингодавця. Факт вилучення підтверджується актом про вилучення об'єкта лізингу.

Усі суперечки між суб'єктами лізингової угоди, за якими сторони не дійшли згоди, розглядаються господарським судом.

Варто наголосити, що чим детальніше в договорі лізингу будуть викладені умови та зобов'язання сторін, тим менше проблем доведеться розв'язувати під час його виконання.

3.2 Порядок розірвання договору

Договір фінансового лізингу передбачає два варіанти (дві мети) завершення лізингових відносин — повернення майна лізингодавцю або перехід майна у власність лізингоодержувача. Незважаючи на кінцеву мету сторін договору, в його умовах необхідно передбачити порядок, який регулює обидва варіанти розвитку правовідносин. [10, с. 2]

Під час повернення майна лізингоодержувачем лізингодавцю слід чітко визначити терміни повернення і конкретно-певний порядок дій.

Якщо це питання не буде врегульовано положеннями договору, стає актуальним застосування ч. 2 ст. 530 Цивільного кодексу України. Ця стаття визначає, що якщо термін виконання боржником зобов'язання не встановлений або визначений моментом подання вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати таке зобов'язання у 7-денний термін з дня подання вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не вказаний у договорі або акті цивільного законодавства. Тобто необхідно направити відповідну вимогу лізингоодержувачу про повернення майна. [16, с. 9]

Оскільки на відносини договору лізингу поширюють свою дію норми, що регулюють орендні правовідносини за невиконання обов'язків щодо повернення майна, лізингодавець має право вимагати від лізингоодержувача сплатити штраф в розмірі подвійної плати за час користування річчю у період прострочення. Це випливає зі статей 785, 806 Цивільного кодексу України.

У разі переходу права власності від лізингодавця до лізингоодержувача порядок такого переходу має бути регламентований у договорі. Ч. 2 ст. 8 Закону визначено, що якщо сторони договору фінансового лізингу уклали договір купівлі-продажу предмету лізингу, то право власності на предмет лізингу переходить до лізингоодержувача у випадку з моменту сплати ним визначеної договором ціни, якщо інше не передбачено договором. [4, с. 23]

Для уникнення непорозумінь, пов'язаних із переходом права власності, настійно рекомендуємо обґрунтувати, що перехід/достроковий перехід права власності на предмет фінансового лізингу оформляється актом, який підписують уповноважені представники сторін і стверджується їхніми печатками.

А в разі невиконання цього зобов'язання лізингодавець несе відповідальність через сплату штрафу. Після чого, на випадок ухилення лізингодавця від свого обов'язку щодо оформлення акту, у лізингоодержувача виникне право на визнання за собою права власності в судовому порядку.

Характерною ознакою лізингових відносин є те, що сторони мають право відмовитися від договору за настання певних умов. І таке право може бути передбачено не лише договором, але і визначено в ст. 7 Закону.

Такими умовами є:

1. Прострочення постачання предмета лізингу лізингодавцем, що спричиняє виникнення права на відмову від договору лізингоодержувачем, якщо прострочення становить більше 30 днів.
2. Прострочення платежів з боку лізингоодержувача дає право лізингодавцю відмовитися від договору і вимагати повернення майна, а також сплати боргу, якщо прострочення становить більше 30 днів.

Якщо в першому випадку, сторони ще не вступили у ту стадію лізингових відносин, коли виникає фактичне користування майном і відповідно обов'язок сплати лізингових платежів, то в іншому — сторонами може бути вже виконана велика частина договору. Це часто зумовлює виникнення суперечок між учасниками договору лізингу. Тому звертаємо увагу на наступне. [16, с. 5]

Як регламентує ч. 2, 3 ст. 7 Закону, лізингодавець має право відмовитися від договору лізингу і вимагати повернення предмета лізингу від лізингоодержувача у безсуперечному порядку на підставі виконавчого напису нотаріуса, якщо лізингоодержувач не сплатив лізинговий платіж частково або повністю і прострочення становить більше 30 днів.

Стягнення за виконавчим написом нотаріуса провадиться згідно з Законом України «Про виконавче провадження». Відмова від договору лізингу є вчиненим з моменту, коли інша сторона дізналася або могла дізнатися про таку відмову. [15, с. 4]

Отже, згідно з ч. 3 ст. 7 Закону, лізингодавець може відмовитися від договору і вимагати повернення майна на підставі виконавчого напису нотаріуса. Відмова від договору і припинення права користування — це два різні правові інструменти, якими наділений лізингодавець.

Тобто лізингодавець має право не лише відмовитися від договору повністю, але й частково, а саме, припинивши право лізингоодержувача на користування предметом лізингу. Слід наголосити, що повноваження лізингодавця в односторонньому порядку припинити право користування і володіння майном було передбачено сторонами в договорі

ВИСНОВКИ

Отже, можна чітко сказати, що активне впровадження лізингових операцій сприятиме оновленню основних фондів завдяки збільшенню доступу підприємств до зовнішніх джерел фінансування інвестицій. Крім цього, розвиток лізингу стимулюватиме підвищення ефективності кредитної політики банків у результаті створення конкурентного середовища між джерелами фінансування

Проте, існує низка перешкод, що заважають розвитку лізингу в Україні. Основними з них є недосконалість лізингового законодавства, нерозвиненість інфраструктури лізингу, відсутність нормативного регулювання договірних лізингових відносин. Тому, на перший план сьогодні виходить організаційно-правове забезпечення та визначення на законодавчому рівні основ правового регулювання лізингових відносин.

Лізинг є новим явищем на українському ринку, хоча у світовій практиці вже сформовані дієві механізми лізингових операцій. Стримує процес збільшення обсягів лізингової діяльності в Україні недосконалість та суперечливість вітчизняного законодавства. Для покращення ситуації необхідне подальше дослідження сутності лізингу, його принципів, функцій та механізмів здійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горемикін В. А. Лізинг: підруч./В. А. Горемикін – К.: Основи, 2003. – 942 с.
2. Дахно І. І., Бабіч Г. В., Барановська В. М., та ін. Зовнішньоекономічний менеджмент. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 568 с.
3. Грищенко О. Фінансовий лізинг: історія, сучасність та перспективи розвитку / О. Грищенко//
4. Закон України “ Про фінансовий лізинг” від 16.01.2004р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80>
5. Запорізький національний університет Кущик А.П., к. е. н., доцент, Гергель Є.І., магістрант: «Сучасний стан та проблеми розвитку лізингу в Україні» - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
6. Цивільний кодекс України : за станом на 20 січня 2018 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім "Скіф", 2008. – 260 с
7. В. М. Малишко, кандидат юридичних наук М. С. Микитюк, студент: «Правова природа лізингу» - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
8. Стефанчук Р.О. Цивільне право України Навчальний посібник. – К.: Наукова думка, 2004. - 361 с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України ТОМ 2, 2011р.
10. Ментух Н. Ф. Лізинг в окремих сферах господарювання / Н. Ф. Ментух // Адвокат. - 2012. - № 9. - С. 29 - 32. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
11. Лізинг в Україні: статистико-економічний аналіз, прогноз, шляхи подальшого розвитку / Г. І. Купалова, Ю. С. Гринчук. — К. : [б. в.]; Біла Церква (Київ. обл.) : Білоцерків. друк., 2007. — 236 с. : іл., табл. ; 20 см. — Бібліогр.: с. 196—210 (163 назви). — 300 пр. — ISBN 978-966-8454-21-9

12. Сайт Юридичний портал: навчальна і довідкова література [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://yport.inf.ua/soderjanie-prekraschenie-dogovora31675.html>
13. Сайт Рейтингу банківських послуг України [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://www.bankchart.com.ua/finansilizing/statti/dogovir_lizingu_shist_aspektiv_ya_ki_treba_detalno_rozpisati
14. Інфраструктура товарного ринку Савощенко А. С. Навч. посібник – К.: КНЕУ, 2004 – с.
15. Р. П. Логвинчук / Стадії укладання договору лізингу / Держава і право Випуск 47. – 2010 р. - с. 361. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
16. Снігір Л. Лізинг: як використати його переваги / Посібник. – Київ: Центр комерційного права, 2011. – 130 с.
17. Ніколаєва С.П. / Лізинг в системі бухгалтерського обліку: економічний зміст та значення в умовах ринкової економіки / Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2012. - Вип. 3